

WEES GROOTGELOVIG

Mag een marxist een film maken over het leven van Jezus? Die vraag gonsde door alle kerkelijke en burgerlijke lagen van de Italiaanse samenleving toen de cineast Pasolini werkte aan zijn verfilming van het evangelie volgens *Matteus II vangeli secundo Matteo*. De première eindigde in een complete veldslag. Rechtse demonstranten bekogelden de filmmaker met eieren en tomaten vanwege het schandalige feit dat deze marxist Jezus reputatie besmeurde. Linkse demonstranten op hun beurt smeten Italiaanse zilverlingen naar de Judas van het marxisme.

Pasolini vertelt het verhaal zoals beschreven door Matteus met alle filmische elementen die hem ter beschikking staan. Zwart-wit tinten om de eenvoud en onopgesmuktheid van deze geschiedenis te onderstrepen, statische cameravoering om de machthebbers te portretteren en dynamische om Jezus in beeld te brengen. Italianen in wonderlijke soorten en maten,- zo weggeplukt uit kleine achterafdorpjes- als acteurs. Zijn eigen bejaarde moeder als een hartverscheurende Maria bij het kruis en een Spaanse student met doorlopende wenkbrauwen en een donkere blik als Jezus. Een radicale, opstandige, bozige Jezus. In de woorden van de cineast : "Al filmend kreeg hij vanzelf het geweld van weerstand: iets dat het leven radicaal tegenspreekt Het leven zoals dat zich voordoet aan de moderne mens, met zijn grauwe orgie van cynisme , ironie, brutaliteit, met zijn compromissen en zijn conformisme,(...) zijn haat voor ieder anders zijn."

De Jezus van Pasolini is geen zachte heelmeester maar een harde leermeester die even radicaal als rücksichlos de platheid, oppervlakkigheid, angst en hypocrisie van zijn tijd hekelt.

Ook de Bergrede kadert Pasolini in op een heel eigen manier.

Aan het begin en einde van de rede zwenkt de camera naar het onvruchtbare, stenige, dorre landschap. Het is tegen dit decor dat Jezus zijn toehoorders maant zich geen zorgen te maken over wat ze zullen eten en drinken, en waarmee ze zich zullen kleden. Wat kan die boodschap betekenen voor de arme bewoners van deze onvruchtbare streek?

Het is geen oproep tot ascetische zelfkwekking en ook geen onderschatting van het belang van het vervullen van de eerste levensbehoeften. Het is een oproep om het daar niet bij te laten. Fysiek welzijn is een voorwaarde maar geen doel op zich. In de woorden van de dichter Ed Hoornik: "Hebben is niets. Is oorlog. Is niet leven, is van de wereld en haar goden zijn". Wij zijn geschapen voor iets groters, iets hogers, iets mooiers. De essentie van mens-zijn zit hem niet in de gerichtheid op het eigen belang maar op het belang van de ander. Niet in het vergaren maar in het delen. " Hebben is niets. Is oorlog. Is niet leven, is van de wereld en haar goden zijn. Zijn is boven de dingen uitgeheven, vervuld worden van goddelijke pijn."

Na de zinnen over zorgeloosheid met betrekking tot voedsel en kleding. verschuift het perspectief in het Evangelie naar zorgeloosheid als algemene grondhouding. "Maak je geen zorgen voor de dag van morgen want de dag van morgen zorgt wel voor zichzelf. Iedere dag heeft genoeg aan zijn eigen last."

Wat Jezus daar zegt, die radicale van Matteus, maar ook die felle strenge van Pasolini is: Laat je niet verlammen door schuld en spijt over wat achter je ligt, en niet door angst voor wat voor je ligt. Weersta de krampachtige behoefte aan zekerheid, regie en controle. Verlies je niet in gepieker. Tobberijen hollen je uit, verduisteren het zicht op de wereld, op de ander, trekken de blik naar de grond in plaats van de hemel in. Wees niet kleingelovig, wees grootgelovig. Vertrouw je diepste menselijke intuïtie, durf te varen op je verbeeldingskracht, breng de angst tot bedaren. Heb lief. Wees niet bezorgd om je eigen leven, wees bezorgd om elkaars leven.

Wanneer Jezus de tekst die we zojuist gelezen hebben uitspreekt klinkt in de film van Pasolini het Erbarme dich uit de Mattheus Passion van Bach, de aria waarin Petrus zijn verloochening van Jezus diep betreurt. Door dit muzikale citaat onder deze tekst te monteren levert Pasolini impliciete kritiek op de kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders. Zij hebben Jezus verloochend door diens woorden over de vogels in de lucht en de lelies op het veld te negeren en zich te nestelen op het rode pluche in Vaticaanse paleizen.

Maar het is ook de passage waarin Jezus gezicht verzacht. De toon luchtiger wordt. Alsof Pasolini wil aangeven: het is bevrijdend om los te laten, om zorgeloos, licht en liefdevol te leven. Gelukkigmakend.

Of zoals Mozes zegt: "Zie ik houd u heden voor het leven en het geluk, maar ook de dood en het ongeluk. Kies dan het leven opdat gij leeft." Het leven daarmee bedoelt hij de Thora, de joodse levensleer. En die levensleer is het doen van gerechtigheid. En het doen van gerechtigheid maakt gelukkig.

En nu klinken deze radicale woorden niet in een dorp in een dor, arm Italiaans berglandschap, maar in een kathedrale kerk in een bruisende stad in een welvarend land en dat maakt ze –paradoxaal genoeg- nog radicaler. We lijken allemaal, hoe arm of welvarend we ook zijn, een beetje op de rijke jongeling: zielsbedroefd om de gevangenschap in materie. We weten dat de kern van het leven groter, vervullender is, maar mijn god, wat is het moeilijk om je leven om te keren. Wat Jezus vraagt is extreem ongemakkelijk. Het druist in tegen de heersende cultuur maar ook tegen een diepe neiging in ons tot hebzucht en egocentrisme. Het is een schurende, oncomfortabele boodschap. Radicaal, maar provocatie en overdrijving zijn nodig om ons – van nature conservatieve, angstige zielen -in beweging te krijgen, om ons te laten breken met vastgeroeste patronen. Daarom zet Pasolini Jezus neer als een heftige, ongeduldige man. Daarmee bezoedelt deze marxist Jezus niet, maar benadrukt hij juist de urgentie van zijn boodschap.

Keer je leven om. Niet straks, niet morgen, nu. Er is geen tijd te verliezen.

De zuigkracht van de draaikolk van cynisme, platheid, compromissen en conformisme is sterk. Trekt ook ons mee de diepte in als we niet alert zijn. Keer je leven om. Nu. Voor je verdrinkt.

Dat vraagt moed maar Jezus wijst ook op de bron van kracht en inspiratie. Als God al zorgt voor vogels en planten, dan toch zeker voor mensen. Vertrouw op hem. Verleg je focus van nemen naar geven. Van het krampachtige hebben naar het bevrijdende zijn. Want hebben is – opnieuw in de woorden van Ed Hoornik- "naar de aarde hongeren en dorsten, enkel zinnen, enkel botte plicht" - maar zijn – "is ziel, is luisteren, is wijken, is kind worden en naar de sterren kijken en daarheen langzaam worden opgelicht" Dat we vrij worden als vogels, mooi als lelies, gelukkig als mensen die gerechtigheid doen. Zo moge het zijn.

Colet van der Ven

**De eeuwige zegene uw oren, dat zij mogen verstaan
uw ogen dat zij mogen herkennen en onderscheiden
uw mond dat zij woorden van liefde moge spreken
uw handen dat zij moge reiken naar de ander.**